

BANGLADESH VA O‘ZBEKISTONDA TO‘QIMACHILIK MAHSULOTLARI BOZORINING RIVOJLANISHI

Soliyev Axmadjon

NamDTU, “Marketing” kafedrası
professor, i.f.d.

Annotatsiya

Maqolada Bangladesh va O‘zbekistonda to‘qimachilik mahsulotlari bozorining rivojlanishi va kelajagi tadqiq etilib, asosiy o‘ziga xoslik, ayniqsa, eksport va import jarayonlari chuqur o‘rganilgan. Bangladesh va O‘zbekiston tekstil mahsulotlari eksport bozorining rivojlanishi prognoz qilingan.

Kalit so‘zlar: To‘qimachilik sanoati, to‘qimachilik bozori, to‘qimachilik mahsulotlari, yalpi ichki maxsulot, import, eksport, bozor raqobadbardoshligi, to‘qimachilik segment zanjiri, global qiymat zanjiri.

Аннотация

В статье рассматривается развитие и перспективы текстильного рынка Бангладеш и Узбекистана, рассматриваются основные особенности, в частности, процессы экспорта и импорта. Прогнозируется развитие рынка экспорта текстильной продукции Бангладеш и Узбекистана.

Ключевые слова: Текстильная промышленность, текстильный рынок, текстильные изделия, валовой внутренний продукт, импорт, экспорт, рыночная конкуренция, цепочка сегментов текстильной промышленности, глобальная цепочка создания стоимости.

Abstract

This article examines the development and prospects of the textile markets in Bangladesh and Uzbekistan, highlighting key features, particularly the export and import processes. It also forecasts the development of the textile export market in Bangladesh and Uzbekistan.

Keywords: Textile industry, textile market, textile products, gross domestic product, import, export, market competition, textile industry segment chain, global value chain.

KIRISH

To‘qimachilik sanoati Bangladesh uchun ham, O‘zbekiston uchun ham muhim iqtisodiy tarmoq bo‘lib, ularning yalpi ichki mahsuloti, valyuta tushumlari va ish joylari bilan ta‘minlanishiga sezilarli hissa qo‘shmoqda. O‘tgan yillar davomida har ikki davlat ham jahon to‘qimachilik bozorida muhim rol o‘ynadi, Bangladesh dunyodagi yeng yirik tayyor tikuvchilik (RMG) eksportchilaridan biriga aylandi, O‘zbekiston esa paxta xomashyosi eksportchisidan ko‘proq diversifikatsiyalangan to‘qimachilik ishlab chiqarish iqtisodiyotiga o‘tdi [1].

Ushbu maqolada Bangladesh va O‘zbekistonning to‘qimachilik tarmoqlari qiyosiy tahlil qilinib, ularning rivojlanish tendensiyalari, eksport va import dinamikasi hamda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishiga ye‘tibor qaratiladi. Shuningdek, u har bir mamlakat duch keladigan qiyinchiliklarni o‘rganadi va ularni yengish uchun

qo'llaniladigan strategiyalarni, jumladan barqaror to'qimachilik amaliyotini, savdo kelishuvlarini va texnologik yutuqlarni qabul qilishni belgilaydi. Bundan tashqari, ushbu maqolada 2025-2030-yillarga mo'ljallangan eksport prognozlariga urg'u berib, har ikki mamlakatda to'qimachilik sohalarining kelajakdagi rivojlanishini bashorat qilinadi [2] [3].

ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy to'qimachilik sanoatidagi global tendensiyalar bo'yicha tadqiqotchilarning fikriga ko'ra: "To'qimachilikdagi sanoat inqilobi, XVIII–XIX asrlarda boshlangan va ishlab chiqarish usullarini tubdan o'zgartirgan. Zamonaviy taraqqiyot avtomatlashtirish, raqamlashtirish hamda sintetik tolalarning ko'payishi bilan bog'liqdir".

Z.Xakimov-iqtisod fanlari doktori, professor, jahon va mahalliy bozorlardagi keskin raqobat muhiti sharoitida yengil sanoat korxonolari marketing faoliyati samaradorlogini yanada oshirish omillarining nazariy jihatlari, iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlar tajribalari, korxonalar ishlab chiqarish faoliyatlarining asosi bo'lgan assortiment siyosatini shakllanish jarayoni, ularning resurslar bozorida faoliyati va narxlashtirish strategiyasi tadqiq etgan.

B.Tursunov — iqtisod fanlari doktori, professor, to'qimachilik sanoatining o'sishi va eksport imkoniyatlarini tahlil qilgan. Uning fikricha, "O'zbekiston to'qimachilik sanoati tashqi bozorda yuqori raqobatbardoshlikka ega. Bu soha korxonalar darajasida ham, umuman sanoat uchun moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi."

H.Qodirov-iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD, dotsent, iste'mol tovarlari, jumladan, tekstil mahsulotlari bozorida raqobatning rivojlanish omillarini nazariy jihatdan tadqiq etib, "talab", "taklif", "baho", "raqobat" va "raqobatbardoshlik" tushunchalari mohiyati ochib berilgan. Andijon viloyatida tekstil mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlanishi bo'yicha yaratilayotgan biznes muhiti, korxonalar assortiment siyosati, bozordagi raqobatning holati va unda mahalliy tovarlarning o'rni tahlil qilingan.

A.Pastrana — xalqaro ekspert, Yevropa bozorida O'zbekiston to'qimachilik mahsulotlari uchun katta imkoniyatlar mavjudligini va Yevropa bozori O'zbekiston to'qimachilik mahsulotlari uchun ulkan imkoniyatlar eshigini ochadi deb ta'kidlaydi.

V.Karpov — Rossiyalik iqtisodchi va sanoat mutaxassisi, to'qimachilik sanoatining modernizatsiyasi va raqobatbardoshligini oshirishga e'tibor qaratgan, O.Smirnova — iqtisodiyot va marketing sohasida ekspert, to'qimachilik mahsulotlari bozorida iste'molchilarning talab va afzalliklarini o'rgangan.

METODOLOGIYA

To'qimachilik sanoati Bangladesh va O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynab, ularning yalpi ichki mahsuloti, bandlik va valyuta tushumlariga salmoqli hissa qo'shmoqda. Mehnatni ko'p talab qiladigan sektor sifatida, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun o'sishning asosiy dvigateliga aylandi. Bu mamlakatlarda to'qimachilik bozorining tuzilishi va dinamikasi ularning tarixiy sharoitlarini ham, zamonaviy strategiyalarini ham aks yettiradi.

To'qimachilik sanoatining mohiyatini tushunish Bangladesh va O'zbekiston to'qimachilik tarmoqlari dinamikasini, jumladan, ishlab chiqarish jarayonlarini, bozor raqobatbardoshligini va ta'minot zanjirlarini shakllantirishga yordam beradi. Ushbu nazariy tahlil maqolaning keyingi qismida savdo nazariyalari va eksportni diversifikatsiya qilish strategiyalarini o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Sanoatning tabiati ham mahalliy resurslar, ham global talab bilan shakllanadi, asosiy tarkibiy qismlar xom ashyo ishlab chiqarish, yarim qayta ishlangan mahsulotlar va tayyor mahsulotlar [1][2].

To'qimachilik sanoati xomashyo ishlab chiqarishdan (paxta, jut, ipak kabi) tayyor mahsulotgacha (tayyor kiyim-kechak kabi) turli bosqichlarni o'z ichiga oladi. Ishlab chiqarish sikli yigiruv, to'quv, to'qish, bo'yash va pardozlash kabi bir necha asosiy bosqichlardan iborat. Bu bosqichlarni yuqoridagi faoliyat (masalan, yigiruv va to'quv kabi) va quyi oqim jarayonlari (jumladan, kiyim-kechak ishlab chiqarish va brending)ga bo'lish mumkin.

To'qimachilik mahsulotlarini quyidagi turlarga bo'lish mumkin:

- Xom ashyo (masalan, paxta, jut, ipak)
- Yarim qayta ishlangan materiallar (masalan, ip, mato)
- Tayyor mahsulotlar (masalan, tayyor kiyimlar, uy tekstili)

Bangladesh ham, O'zbekiston ham to'qimachilik qiymat zanjirining turli segmentlariga ixtisoslashgan. Bangladesh tayyor kiyim (RMG) eksporti bilan jahon miqyosida tan olingan, O'zbekiston esa tarixan paxta xomashyosi ishlab chiqarishga e'tibor qaratgan bo'lsa-da, asta-sekin tayyor mahsulotlarni ham o'z ichiga olgan ishlab chiqarish quvvatini kengaytirmoqda [1].

Ushbu mamlakatlardagi to'qimachilik sanoati xalqaro savdoning Heckscher-Ohlin modeli ta'sirida bo'lib, bu mamlakatlar ishlab chiqarishning mo'l-ko'l omillaridan foydalanadigan tovarlarni eksport qilishlarini taklif qiladi. Bangladesh uchun mo'l-ko'l ishchi kuchi uni ko'p mehnat talab qiladigan tikuvchilik ishlab chiqarishda yetakchiga aylantirdi. Bundan farqli o'laroq, O'zbekiston o'zining mo'l paxta resurslariga yega bo'lib, tarixan paxta xomashyosini eksport qilgan, ammo qo'shimcha qiymatli to'qimachilik ishlab chiqarishga o'tmoqda [2][3].

To'qimachilik sanoati ham Bangladesh, ham O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlarda, shu jumladan, to'qimachilik sektori iqtisodiy o'sish, bandlik va valyuta tushumlariga katta hissa qo'shmoqda. Eksportga asoslangan o'sish modeliga ko'ra, to'qimachilik kabi tarmoqlar makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni, xususan, yalpi ichki mahsulotning o'sishi, bandlik darajasi va investisiya oqimini boshqaradi [1].

Bangladesh uchun to'qimachilik sanoati 2024-yilda jami eksport tushumining qariyb 83 foizini tashkil yetadi va bu uni to'qimachilik ishlab chiqarish bo'yicha eksportga yeng qaram bo'lgan iqtisodiyotlardan biriga aylantiradi. Sektorda 4 milliondan ortiq kishi, asosan ayollar ishlaydi va mamlakat valyuta daromadlarining katta qismini ta'minlaydi [2]. Ayniqsa, tayyor kiyim (RMG) sektori Bangladesh eksport iqtisodiyotining asosiy toshiga aylandi va Xitoydan keyin jahon miqyosida ikkinchi yirik to'qimachilik eksportchisi sifatidagi mavqeiga katta hissa qo'shdi [2].

O'zbekistonda to'qimachilik tarmog'i asosan paxta xomashyosini eksport qilishga yo'naltirilganidan qo'shimcha qiymatga yega to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarishga o'zgartirilmoqda. Mamlakat to'qimachilik tarmog'iga yigiruv, to'quvchilik va tikuvchilik ishlab chiqarishni kiritish orqali qo'shilgan qiymat zanjirini yuqoriga ko'tarishga alohida ye'tibor qaratib, sanoatni diversifikatsiya qilishda sezilarli yutuqlarga yerishdi. Ushbu siljish mamlakatning keng qamrovli iqtisodiy strategiyasining bir qismi bo'lib, uning maqsadi mahalliy qayta ishlash va to'qimachilik eksportini ko'paytirish, shu bilan xomashyo eksportiga bog'liqlikni kamaytirishdir. 2024-yilda to'qimachilik tarmog'i O'zbekiston umumiy eksportining taxminan 15 foizini tashkil yetdi va bu uning milliy iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasining barqaror o'sib borayotganidan dalolat beradi [3].

To'qimachilik tarmog'ining orqaga va oldinga bog'liqligi uning iqtisodiy taraqqiyotdagi rolini yanada oshiradi. Orqaga oid aloqalar qishloq joylarida ish o'rinlarini yaratadigan paxta yetishtirishni o'z ichiga oladi, oldinga bog'liqlik esa to'qimachilik mahsulotlarini qayta ishlash, moda dizayni va chakana savdoni o'z ichiga oladi, bu esa qo'shimcha qiymatni yaratadi. Ikkala mamlakatda ham to'qimachilik sanoati nafaqat ish o'rinlarini yaratibgina qolmay, balki bo'yoqlar uchun kimyoviy ishlab chiqarish va logistika xizmatlari kabi boshqa tarmoqlar uchun ham muhim yordam beradi [1].

Global qiymat zanjiri (GVC) asosi Bangladesh va O'zbekistondagi to'qimachilik bozorlari dinamikasini tushunish uchun zarur. GVC deganda mahsulotni konsepsiyadan to yakuniy foydalanishgacha va undan keyingi bosqichga olib chiqish uchun zarur bo'lgan to'liq faoliyat turlari tushuniladi. To'qimachilik sanoati jahon iqtisodiyoti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, mamlakatlar o'zlarining resurslar bilan ta'inlanganligi, texnologik imkoniyatlari va bozor talablari asosida ishlab chiqarishning turli bosqichlarida ishtirok yetadilar [1].

Bangladesh, birinchi navbatda, global brendlar va chakana sotuvchilar nomidan to'qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishni o'z ichiga olgan kontrakt ishlab chiqarish orqali GVCga integratsiyalashgan. Ushbu model Bangladeshga o'zining past mehnat xarajatlari va keng ko'lamlilik ishlab chiqarish quvvatidan foydalanish imkonini beradi, shu bilan birga to'qimachilik qiymati zanjirining tikuvchilik ishlab chiqarish va yig'ish kabi muayyan bosqichlariga ye'tibor qaratish[1]. Mamlakat eksport sektori asosan to'qimachilik qo'shilgan qiymat zanjirining yakuniy mahsuloti bo'lgan tayyor kiyim-kechak (RMG) tomonidan boshqariladi. Bu Bangladeshga jahon kiyim-kechak bozorlarining muhim qismini, ayniqsa Yevropa, AQSH, Yaponiya va Kanadada [3] yegallash imkonini beradi.

Bundan farqli o'laroq, O'zbekiston asta-sekin to'qimachilik mahsulotlarini qayta ishlashda ishtirokini kengaytirish orqali GVCda yanada integratsiyalashgan rolga o'tmoqda. Mamlakat tarixan paxta xomashyosi ishlab chiqarishga e'tibor qaratgan va keyingi paytlarda yigiruv, to'quvchilik va tikuvchilik kabi qo'shimcha qiymatli ishlab chiqarishga o'tishga intilmoqda. O'zbekistonning to'qimachilik qo'shilgan qiymat zanjiri doirasida vertikal integratsiyaga o'tishi unga ko'proq

qo'shimcha qiymat qo'shuvchi komponentlarni qo'lga kiritish va xomashyo eksportiga qaramligini kamaytirish imkonini beradi [4].

GVCni yangilash har ikki mamlakat uchun juda muhim, chunki bu ularga xalqaro bozorlarda o'z pozitsiyasini va raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Bangladesh uchun modernizatsiya oddiy ishlab chiqarishdan tashqariga chiqish va o'z brendlarni yaratish uchun dizayn innovatsiyasi, branding va marketing imkoniyatlarini o'z ichiga olishi mumkin. O'zbekiston uchun asosiy ye'tibor sifat standartlarini yaxshilash va xomashyo eksportchisidan tayyor to'qimachilik sohasida jahon o'yinchisiga o'tish uchun mahalliy qayta ishlash quvvatini oshirishga qaratiladi [5].

Jahon banki va JSTning ta'kidlashicha, GVCni yangilash sifat standartlarini, marketing imkoniyatlarini va dizayn innovatsiyasini yaxshilashni o'z ichiga oladi - bu Bangladesh ham, O'zbekiston ham to'qimachilik sektorlarining global raqobatbardoshligini oshirish uchun sarmoya kiritayotgan sohalar [1][4].

Yordamchi xizmatlar Bangladeshda ham, O'zbekistonda ham to'qimachilik sektorining raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu xizmatlar to'qimachilik mahsulotlarini jismoniy ishlab chiqarish bilan bevosita bog'liq yemas, balki to'qimachilik kompaniyalarining global bozorlarga samarali kirishi, yuqori standartlarni saqlab turishi va xalqaro xaridorlarning talablarini qondirish uchun ajralmas hisoblanadi. To'qimachilik sanoatida qo'llab-quvvatlovchi xizmatlar dizayn, branding, reklama, konsalting, logistika va raqamli marketing va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Bangladeshda tayyor kiyim (RMG) sektorining tez kengayishi samaradorlikni oshirish, mahsulot jozibadorligini yaxshilash va bozorga kirishni osonlashtirishga qaratilgan turli xizmatlar bilan qo'llab-quvvatlandi. Masalan, kompaniyalar o'z mahsulotlarini raqobatbardosh bozorda farqlashga intilishlari sababli dizayn xizmatlari tobora muhim ahamiyat kasb yetmoqda. Bangladeshning ko'plab yetakchi to'qimachilik ishlab chiqaruvchilari xalqaro dizayn studiyalari bilan hamkorlik qilib, bozorlar uchun mo'ljallangan noyob kolleksiyalarni yaratishdi. Bundan tashqari, branding va reklama xizmatlari ushbu kompaniyalarga global brend tan olinishi va raqamli platformalar orqali xalqaro iste'molchilar bilan aloqa o'rnatishga yordam beradi [1].

Bangladeshdagi konsalting sektori ham hayotiy ahamiyatga yega, chunki u ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish va xalqaro mehnat standartlariga javob berishdan tortib barqarorlik amaliyotini qo'llashgacha bo'lgan keng ko'lamlil masalalar bo'yicha yekspertiza beradi. Konsalting xizmatlari, ayniqsa korporativ ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy manbalar sohasida Bangladesh to'qimachilik sanoati obro'sini yaxshilashga yordam berdi va rivojlangan mamlakatlardagi xaridorlarning umidlarini qondirishga yordam berdi [2]. Bundan tashqari, logistika xizmatlari Bangladeshning to'qimachilik eksporti operatsiyalari uchun juda muhimdir. Mamlakatning Chittagong porti kabi tashkil yetilgan port inshootlari, bojxona omborlari bilan bir qatorda, xom ashyo va tayyor mahsulotlarni bojsiz saqlashni taklif qilish orqali eksport jarayonini soddalashtiradi[3].

O‘zbekistonda paxta xomashyosini eksport qiluvchi davlatdan ko‘proq diversifikatsiyalangan to‘qimachilik ishlab chiqaruvchisiga o‘tayotgan bir paytda qo‘llab-quvvatlovchi xizmatlar hamon rivojlanmoqda. To‘qimachilik parklari va logistika markazlari kabi infratuzilmaga davlat sarmoyalari ishlab chiqarish va eksport jarayonlari samaradorligini oshirishga qaratilgan. O‘zbekistonda dizayn xizmatlari, xususan, paxtadan tayyorlangan to‘qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish rivojlana boshladi, biroq bu soha hali Bangladeshdagidek rivojlangan yemas. O‘zbekistonning ko‘plab to‘qimachilik firmalari dizayn imkoniyatlarini oshirish va yuqori modadagi to‘qimachilik mahsulotlariga global talabni qondirish uchun xalqaro hamkorlikka intilmoqda [4].

Konsalting xizmatlari o‘zbek to‘qimachilik ishlab chiqaruvchilariga paxta xomashyosidan yuqori qo‘shimcha qiymatli mahsulotlarga o‘tishda yordam bermoqda. Ushbu xizmatlar texnologiyani uzatish, ishchilarni o‘qitish va xalqaro sertifikatlash talablariga javob beradigan sifat standartlarini yaxshilash kabi sohalarda yordam beradi. Bundan tashqari, logistika xizmatlari O‘zbekiston uchun dengizga chiqish imkoniyati yo‘qligi sababli juda muhim. Mamlakat transport infratuzilmasini, xususan, temir yo‘l va avtomobil yo‘llari tarmoqlarini yaxshilashga katta miqdorda sarmoya kiritib, Rossiya, Xitoy va boshqa mintaqaviy bozorlarga silliq savdo yo‘llarini osonlashtirdi [5].

Savdo nazariyasi Bangladesh va O‘zbekistonda to‘qimachilik eksporti dinamikasini va ularning evolyusiyasini tushunishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Klassik savdo nazariyasiga ko‘ra, mamlakatlar o‘zlarining mo‘l-ko‘l ishlab chiqarish omillaridan foydalanadigan tovarlarni eksport qilishga moyildirlar. Masalan, mehnat resurslari ko‘p bo‘lgan Bangladesh ko‘p mehnat talab qiladigan tikuvchilik ishlab chiqarishga ixtisoslashgan bo‘lsa, yer va paxta resurslari mo‘l bo‘lgan O‘zbekiston tarixan asosiy e‘tiborni paxta xomashyosini eksport qilishga qaratgan. Shu bilan birga, har ikki davlat ham eksportni diversifikatsiya qilishga tobora ko‘proq ye‘tibor qaratmoqda, bu esa bir nechta tovarlar yoki yo‘nalishlarga qaramlikni kamaytirish maqsadida mahsulot yoki bozorlar assortimentini kengaytirishni o‘z ichiga oladi [6].

Eksportni diversifikatsiya qilish uzoq muddatli barqaror savdo o‘shishiga yerishishning asosiy strategiyasidir, chunki u mamlakatlarga tor mahsulot yoki bozorlarga tayanish bilan bog‘liq xavflarni kamaytirishga yordam beradi. Bangladeshda eksportning diversifikatsiyasi asosiy kiyim-kechaklardan sport kiyimlari, uy matolari va moda kiyimlari kabi qo‘shimcha qiymatga yega to‘qimachilik mahsulotlariga o‘tishda yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Diversifikatsiyalangan eksport hajmining o‘shishi nafaqat raqobatbardosh ustunliklarni saqlab qolishga yordam beradi, balki xalqaro bozorlarda yanada barqarorlikni ta‘minlaydi [2].

O‘zbekiston uchun hukumat to‘qimachilik eksportini paxta xomashyosidan tashqari qo‘shimcha qiymatga yega bo‘lgan ip-kalava, gazlama va tayyor tikuvchilik mahsulotlarini ham o‘z ichiga olgan holda diversifikatsiya qilishga qaratilgan strategiyalarni joriy qildi. Ushbu o‘tish sanoatni modernizatsiya qilishning keng

strategiyasining bir qismi bo'lib, paxtani mahalliy qayta ishlash va to'qimachilik sohasida qo'shimcha qiymatni oshirish uchun texnologik yutuqlarni ta'kidlaydi [4].

Mamlakatning mehnat va kapital kabi omillarning nisbiy ko'pligi rolini ta'kidlaydigan Heckscher-Ohlin modeli Bangladeshning ko'p mehnat talab qiladigan tikuvchilik ishlab chiqarishga ixtisoslashuvini tushuntirishga yordam beradi. O'zbekiston uchun paxta xomashyosi eksportiga e'tibor bu modelning qo'llanilishi hisoblanadi, chunki paxta asosiy xomashyo resursi bo'lib qolmoqda. Biroq, ikkala davlat ham ko'proq diversifikatsiyalangan va qo'shimcha qiymatli eksportga o'tayotgani sababli, ular Heckscher-Ohlin nazariyasining an'anaviy qo'llanilishidan tashqariga chiqmoqda. Ushbu siljishni qo'llab-quvvatlash uchun ikkala mamlakat ham texnologiya, salohiyatni oshirish va bozor ma'lumotlarini yaxshilashga katta sarmoya kiritmoqda [3].

Bangladeshda ham, O'zbekistonda ham to'qimachilik sanoati so'nggi bir necha o'n yillikda sezilarli o'sishni boshdan kechirdi, garchi ular bozor integratsiyasi va eksport strategiyasi nuqtayi nazaridan turli yo'llarni bosib o'tgan. Bangladesh tayyor tikuvchilik (RMG) bo'yicha jahonda yetakchiga aylangan bo'lsa-da, ayniqsa G'arb bozorlariga mo'ljallangan bo'lsa, O'zbekiston paxta xomashyosini eksport qiluvchi davlatdan ko'proq diversifikatsiyalangan to'qimachilik iqtisodiyotiga o'tish jarayonini boshidan kechirmoqda.

To'qimachilik ishlab chiqarish Bangladeshda ham, O'zbekistonda ham to'qimachilik sanoatining asosini tashkil yetadi. Ushbu kichik sarlavha ikkala mamlakatdagi to'qimachilik ishlab chiqarish quvvatlarini, ishlab chiqarish ishlab chiqarishini va asosiy mahsulotlarni ko'rib chiqadi, ularning ishlab chiqarish jarayonlaridagi farqlarni, sektorning kuchli tomonlarini va bandlikka ta'sirini ta'kidlaydi. Bangladesh dunyo miqyosida tayyor tikuvchilik (RMG) sohasida hukmronligi bilan tan olingan bo'lsa-da, O'zbekiston to'qimachilik eksportini diversifikatsiya qilib, qo'shimcha qiymatga yega to'qimachilik ishlab chiqarish modeliga o'tmoqda.

Bangladeshning to'qimachilik sektori uning iqtisodiyotining asosi bo'lib, bandlik, sanoat ishlab chiqarishi va valyuta tushumlariga katta hissa qo'shadi. Sektor mamlakat eksportining yeng katta ulushini tashkil yetuvchi tayyor tikuvchilik (RMG) bo'yicha o'zining ustunligi bilan jahon miqyosida tan olingan. Ushbu bo'limda Bangladeshda to'qimachilik ishlab chiqarish ko'lami, uning ishlab chiqarish quvvati, asosiy eksport mahsulotlari, bandlikka ta'siri, eksport ko'rsatkichlari, muammolar va raqobatbardoshlik va barqarorlikni oshirishga qaratilgan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash ko'rsatilgan.

Savdo vazirligi eksport o'sishini rag'batlantirish uchun savdo siyosati, qoidalari va strategiyalarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. U boshqa mamlakatlar bilan savdo aloqalarini boshqaradi va bozor tadqiqotlarini olib boruvchi, savdo yarmarkalarini tashkil yetuvchi va eksportga oid axborotni tarqatishda yordam beruvchi Eksportni qo'llab-quvvatlash byurosini (EPB) nazorat qiladi.

Bangladesh ekportni qayta ishlash zonalari boshqarmasi (BEPZA) mamlakatning Eksporthni qayta ishlash zonalarini (EPZ) boshqaradi va targ'ib qiladi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiyalarni jalb qiladi va ushbu zonalarda faoliyat yurituvchi eksportga yo'naltirilgan kompaniyalarga infratuzilma va xizmatlar ko'rsatadi. BEPZAning markaziy shtab-kvartirasi va mintaqaviy idoralari mavjud bo'lib, ular sakkizta operasion EPZni, shu jumladan kashshof "New horizon" EPZni nazorat qiladi.

Iqtisodiy aloqalar bo'limi (DER), Bangladesh banki va Investisiyalar kengashi kabi boshqa davlat idoralari moliyaviy qo'llab-quvvatlash, tartibga solish asoslari va investisiyalarni rag'batlantirish xizmatlarini ko'rsatish orqali to'qimachilik eksporti yekotizimiga hissa qo'shadi. BEPZA Boshqaruv Kengashi va Ijroiya Kengashi, hukumat amaldorlari va savdo vakillaridan iborat bo'lib, EPZ siyosatini shakllantirish va operasion nazoratni boshqaradi. DER, shuningdek, xalqaro iqtisodiy hamkorlikni va sarmoyalarni jalb qilishni rivojlantirish uchun xorijda iqtisodiy qanotlarini qo'llab-quvvatlaydi.

To'qimachilik sektorida 4 milliondan ortiq kishi, birinchi navbatda, ayollar band bo'lib, Bangladesh yalpi ichki mahsulotiga taxminan 11 foiz hissa qo'shadi. 2024-yilda Bangladeshning to'qimachilik eksporti taxminan 30,65 milliard AQSH dollarni tashkil yetdi, bu umumiy milliy eksportning 83 foizini tashkil yetdi.

Ip ishlab chiqarish: Bangladesh to'qimachilik sanoati yiliga taxminan 4,4 million tonna ip ishlab chiqarish quvvatiga yega bo'lib, 524 yigiruv fabrikasi tomonidan quvvatlanadi. 2024/25 marketing yilida ip ishlab chiqarishni 1,8 million tonnaga yetkazish rejalashtirilgan, bu o'tgan yilga nisbatan 5,9 foizga ko'p. 1,3 million tonna mahsulot ishlab chiqarishning asosiy qismini paxta iplari, qolgan qismini aralash iplar tashkil yetadi.

Mato ishlab chiqarish: Mamlakatda yiliga 9,15 milliard metr quvvatga yega bo'lgan 979 ta mato ishlab chiqaruvchi fabrika mavjud. Mato ishlab chiqarish 2024/25-yillarda 4,8 milliard metrga ko'tarilishi kutilmoqda, bu esa iplarning mavjudligi va ichki talabning ortishi bilan bog'liq.

Bo'yash va pardozlash: Bangladeshda 338 ta bo'yash, matbaa va pardozlash fabrikalari mavjud bo'lib, ular har yili 5 milliard metrgacha matoni birgalikda qayta ishlaydi. Bu segment xomashyoga qo'shimcha qiymat qo'shish, tayyor mahsulot sifatini ham, bozordagi jozibadorligini oshirishda ham hal qiluvchi ahamiyatga yega.

Sektor Bangladesh bo'ylab faoliyat yuritayotgan 4500 dan ortiq tikuvchilik fabrikalaridan foyda ko'radi, ular yigiruv, to'quv, trikotaj, bo'yash va pardozlash bo'yicha ilg'or imkoniyatlar bilan jihozlangan va butun qiymat zanjirini qo'llab-quvvatlaydi. O'sish siyosatni rag'batlantirish, shu jumladan soliq ta'tillari, xom ashyoni bojsiz olib kirish va eksportga pul mablag'larini rag'batlantirish orqali qo'llab-quvvatlandi. Hukumat, shuningdek, Bangladeshni raqobatbardosh va mas'uliyatli manba sifatida joylashtirish uchun muvofiqlik, barqarorlik va yashil sanoatlashtirishni ta'kidlaydi.

Bangladeshning to'qimachilik eksporti portfeli yuqori darajada diversifikatsiyalangan bo'lib, bu sohada tayyor tikuvchilik (RMG) yetakchilik qiladi. To'qilgan kiyimlar, jumladan, ko'ylaklar, shimlar, kurtkalar va sviterlar eksportning yeng katta ulushini, ikkinchi o'rinda trikotaj mahsulotlari turadi.

Ichki va eksport bozorlari uchun an'anaviy kiyimlar (salvar kameyez, panjabi) 2024-yilda eksportning yeng katta qismini to'qilgan kiyimlar, undan keyin esa trikotaj mahsulotlari yegalladi.

H&M va Zara kabi global kiyim brendlari bilan kuchli xalqaro hamkorlikka yega bo'lib, ular o'z mahsulotlarining muhim qismini Bangladeshdan oladi. Ha-Meem Group kabi mahalliy to'qimachilik ishlab chiqaruvchilari yuqori sifat standartlari va xalqaro muvofiqlik me'yorlariga rioya qilgan holda ushbu global brendlar uchun mahsulot ishlab chiqaradigan asosiy hissa qo'shmoqda.

Bangladesh to'qimachilik mahsulotlarining asosiy bozorlariga Yevropa Ittifoqi (Yevropa Ittifoqi), Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSH) va Kanada kiradi. 2024-yilda Yevropa Ittifoqi Bangladeshning to'qimachilik eksportining taxminan 50 foizini tashkil yetdi, AQSH va Kanada yaqindan kuzatib boradi. Boshqa muhim bozorlarga Buyuk Britaniya, Yaponiya, Avstraliya va rivojlanayotgan Osiyo bozorlari kiradi. Qo'shma Shtatlar, Germaniya, Buyuk Britaniya va Italiya kabi mamlakatlarda to'qilgan kiyim va trikotaj mahsulotlariga talab ustunlik qiladi. Yillik to'qimachilik eksporti 30,65 milliard AQSH dolla bo'lib, umumiy eksport ulushi 83 foizga to'g'ri keladi. Mazku tarmoqda 4 milliondan ortiq kishi band. Tikuv fabrikalari soni 4500 dan ortiqni tashkil etadi. Mamlakatning eng ko'p eksport qiladigan tovarlari to'qilgan kiyimlar, trikotaj buyumlardir. Eksport asosan AQSH, Yevropa Ittifoqi, Kanada, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Avstraliya, rivojlanayotgan Osiyo bozorlariga yo'naltirilgan.

Bangladesh raqobatbardosh mehnat xarajatlaridan foyda ko'rsa-da, so'nggi paytlarda ish haqining ko'tarilishi va mehnat tartibsizliklari barqarorlik haqida tashvish uyg'otadi. Hukumat mehnat sharoitlarini yaxshilash va samaradorlikni oshirishga qaratilgan islohotlar bilan javob berdi.[9]

To'qimachilik sanoati barqaror amaliyotlarni izchil o'zlashtirmoqda, 1500 dan ortiq kompaniyalar Global Organik To'qimachilik Standarti (GOTS) bo'yicha sertifikatlangan. Circular Fashion Partnership kabi dasturlar chiqindilarni kamaytirish va sektorda qayta ishlashni rag'batlantirishga qaratilgan.[10]

Infratuzilma va texnologik yangilanishlar: Bangladesh infratuzilmaga, jumladan, samaradorlik va raqobatbardoshlik uchun zarur bo'lgan eksportni qayta ishlash zonaları va portni yaxshilashga katta miqdorda sarmoya kiritdi. Bangladeshning jahon bozorlaridagi ulushini saqlab qolish uchun ishlab chiqarishdagi texnologik yutuqlar ham muhim ahamiyatga yega.

O'zbekistonda 1,3 million tonna paxta momig'i ishlab chiqariladi, paxta yetishtirishdan tortib to tikuvchilik sanoatigacha bo'lgan barcha qiymat zanjirini qamrab olgan 142 paxta-to'qimachilik klasterining rivojlanishi tufayli paxtaning 100 foizi hozirda mamlakatimizda qayta ishlanmoqda [11][13]. 2024-yilda to'qimachilik va tikuvchilik mahsulotlari ishlab chiqarishning umumiy qiymati

123,3 trillion o‘zbek so‘mni tashkil yetib, ishlab chiqarish sohasining 16,4 foizini tashkil yetdi [12].

Integratsiyalashgan to‘qimachilik klasterlarining tashkil yetilishi ip ishlab chiqarish quvvatlarini sezilarli darajada kengaytirdi, bunda paxta iplari asosiy mahsulot hisoblanadi. Mamlakat modernizatsiya ishlari doirasida yigiruv va to‘qimachilik korxonalarini ko‘paytirishda davom yetmoqda [11].

O‘zbekiston o‘sib borayotgan tikuvchilik tarmog‘ini ichki va eksportga yetkazib berish uchun mato ishlab chiqarishni, jumladan, to‘quv va trikotaj matolarni ham sezilarli darajada kengaytirdi [13].

Tikuvchilik sektori tayyor kiyim-kechak, denim va an’anaviy hunarmandchilik kabi ikat va so‘zani kashtado‘zlik kabi tayyor to‘qimachilik mahsulotlarini ishlab chiqarmoqda. Yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlarga o‘tish eksport tarkibida o‘z aksini topdi [14]. Eksport portfeli 2,9 milliard AQSH dollarga baholanib, umumiy milliy eksportning 10,6 foizini tashkil qildi [15]. Eksport tarkibiga quyidagilar kiradi: paxta ipi, tayyor to‘qimachilik (kiyim-kechak, mato), trikotaj matolar, paypoq va paypoq mahsulotlarini eksport qilish yo‘nalishlari 55 dan ortiq mamlakatlarni qamrab oladi, ular Yevrosiyo Iqtisodiy Ittifoqi (EEU), Turkiya, Xitoy va Yevropa Ittifoqida muhim bozorlarga yega [16][17].

To‘qimachilik sanoati o‘sib borayotgan ishchi kuchini ish bilan ta‘minlaydi, birgina 2023-yilning o‘zida 23 mingdan ortiq yangi ish o‘rni yaratiladi. Sektor paxta dehqonchiligi va to‘qimachilik klasterlarida shahar sanoatining o‘sishi orqali qishloq taraqqiyotini qo‘llab-quvvatlaydi [18]. Hukumat xususiy investisiyalarni rag‘batlantirdi, so‘nggi besh yil ichida sektorni modernizatsiya qilish va kengaytirishga 3,2 milliard AQSH dollardan ortiq hissa qo‘shdi [19].

O‘zbekiston eksport salohiyatini yanada kengaytirish yo‘lida izchil qadamlar tashlamoqda — yarim tayyor mahsulotlarga tayanish sekin-asta kamayib, tayyor mahsulot eksporti ustuvor yo‘nalishga aylanmoqda. [20].

Xalqaro talablar asosida O‘zbekistonda mehnat standartlarini takomillashtirish va adolatli ish haqi tizimini bosqichma-bosqich joriy qilish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan [21].

Mamlakatning Yevropa va Shimoliy Amerika kabi yuqori darajadagi bozorlarga chiqish mahsulot sifatini, brendingni va jahon standartlariga muvofiqligini oshirishni talab qiladi.

Hukumat to‘qimachilik eksportini 2026-yilga kelib 6,5 milliard AQSH dollarga va 2027-yilga kelib 7 milliard AQSH dollarga oshirishni maqsad qilgan, bunda yuqori qiymatli tayyor mahsulotlarga ye‘tibor qaratish va eksport infratuzilmasini yaxshilash [13][15].

O‘zbekistonda to‘qimachilik sanoati asosan eksport salohiyatini kengaytirish va xorijiy investisiyalarni jalb yetishni nazorat qiluvchi Investisiyalar, sanoat va savdo vazirligi tomonidan tartibga solinadi va rag‘batlantiriladi. “O‘zbekiston to‘qimachilik va tikuv-trikotajsanoat” uyushmasi (“O‘zto‘qimachilik sanoat”) soha manfaatlarini ifodalash va o‘zbek to‘qimachilik mahsulotlarini xalqaro bozorlarda ilgari surishda muhim o‘rin tutadi.

Yevropa Ittifoqi bilan "European Everything but Arms" tashabbusi va boshqa mamlakatlar bilan umumiy imtiyozlar tizimi (GSP) sxemalari kabi imtiyozli savdo shartnomalari bilan qoʻllab-quvvatlandi, bu koʻplab toʻqimachilik mahsulotlari uchun bojsiz va kvotasiz foydalanish imkonini beradi. Biroq, soʻnggi geosiyosiy keskinliklar va global taʼminot zanjirlaridagi siljishlar Bangladeshni eksport yoʻnalishlarini diversifikatsiya qilish uchun Osiyo, Yaqin Sharq va Afrikadagi rivojlanayotgan bozorlarni oʻrganishga undadi [3][4].

Oʻzbekiston bozorni diversifikatsiya qilishni jadallashtirish uchun Oʻzbekiston raqamli marketing, xalqaro savdo yarmakalari (masalan, Uztextile Expo) va Yevropa, Janubiy Koreya va boshqa rivojlanayotgan bozorlarga chiqishni yaxshilash uchun ikki tomonlama savdo kelishuvlariga sarmoya kiritmoqda. Biroq, Oʻzbekiston yuqori darajada tartibga solinadigan xalqaro bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida sifat, sertifikatlash va brending sohalarida islohotlarni jadallashtirmoqda. [8].

TAHLIL VA NATIJALAR

Bangladesh va Oʻzbekiston uchun 2025-yildan 2030-yilgacha toʻqimachilik eksporti va importini prognoz qilish kelajakdagi savdo salohiyatini tushunish va strategik aralashuvlarni tayyorlash uchun juda muhimdir. Ushbu prognoz 2015-yildan 2024-yilgacha boʻlgan tarixiy maʼlumotlarga asoslangan boʻlib, YAIM oʻsishi, valyuta kurslari, xom ashyo narxlari, mehnat va yenergiya xarajatlari kabi asosiy omillarni oʻz ichiga olgan eksport qiymatlarini bashorat qilish uchun Tasodifiy oʻrmon regressiyasi kabi mashinani oʻrganish modellaridan foydalanadi.

Prognozlash modeli va metodologiyasi. Tasodifiy oʻrmon regressor modeli yillik maʼlumotlardan foydalangan holda oʻqitildi:

- Eksport qiymati (million AQSH dollarida)
- YAIM oʻsish surʼatlari (%)
- Valyuta kurslari (AQSH dollariga mahalliy valyuta)
- Jahon paxta narxlari (bir funt uchun AQSH dollari)
- Ish haqi (oyiga AQSH dollari)
- Yenergiya xarajatlari (kVt/soat uchun AQSH dollari)

Yigʻilgan maʼlumotlardan foydalanib, biz xususiyatlar va eksport qiymatlari oʻrtasidagi munosabatni tasodifiy oʻrmon regressori modeli yordamida oʻrganamiz, hamda 2025–2030-yillar uchun eksport qiymatlarini prognoz qilamiz.

Formula:

Tasodifiy oʻrmon no-parametrik boʻlib (yaʼni, chiziqli regressiya kabi qatʼiy formuladan foydalanmaydi), konseptual jihatdan quyidagicha:

$$\hat{y} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T h_t(x)$$

Bu yerda:

- \hat{y} : bashorat qilingan eksport qiymati
- T: Oʻrmondagi qaror daraxtlari soni
- $h_t(x)$: kiritilgan x kiymat uchun t nchibashorat qilish daraxti

Ushbu yondashuv omillar va eksport qiymatlari o'rtasidagi chiziqli bo'lmagan munosabatlarni aniqlashga imkon beradi, bu esa ishonchli ko'p faktorli prognozni ta'minlaydi (1,2-jadval).

1-jadval.

Bangladeshning to'qimachilik eksportini prognozlash uchun kiritilgan ma'lumotlar jadvali (2015–2024)¹

Yil	Eksport qiymati (million AQSH dollari)	YAIM o'sish sur'ati (%)	Ayirboshlash kursi (BDT/USD)	Paxta narxi (USD/funt)	Ish haqi (oyiga AQSH dollari)	Energiya narxi (USD/kVt/soat)
2015	28 094	6.6	77.9	0,62	95	0,10
2016	28 668	7.1	78.4	0,68	98	0,11
2017	30 614	7.3	80.7	0,73	100	0,11
2018	32 920	7.9	83.2	0,78	102	0,12
2019	33 674	8.2	84.9	0,72	105	0,13
2020	27 954	3.5	84.9	0,64	98	0,14
2021	31 456	6.9	85.2	0,88	105	0,14
2022	35 810	7.1	93.4	1.03	110	0,15
2023	38 924	6.5	108.5	0,82	115	0,15
2024	39 750	6,8	110,0	0,87	118	0,16

2-jadval.

O'zbekiston to'qimachilik eksportini prognozlash bo'yicha kiritilgan ma'lumotlar jadvali (2015–2024)²

Yil	Eksport qiymati (million AQSH dollari)	YAIM o'sish sur'ati (%)	Ayirboshlash kursi (BDT/USD)	Paxta narxi (USD/funt)	Ish haqi (oyiga AQSH dollari)	Energiya narxi (USD/kVt/soat)
2015	1200	7.9	2520	0,62	150	0,04
2016	1250	7.8	3210	0,68	155	0,05
2017	1300	7.6	4500	0,73	160	0,05
2018	1350	5.0	5600	0,78	165	0,06
2019	1400	5.4	8000	0,72	170	0,07
2020	1450	1.7	10 400	0,64	175	0,07
2021	1500	7.4	11 000	0,88	180	0,07
2022	1700	5.7	12 000	1.03	185	0,08
2023	1800	5.3	13 000	0,82	190	0,08
2024	2900	6.5	14 000	0,87	200	0,09

¹ Muallif ishlanmasi

² Muallif ishlanmasi

3-jadval.
Bangladesh va O‘zbekiston to‘qimachilik mahsulotlari eksport qiymatini prognoz qiymatlari (2025–2030)¹

Yil	Bangladesh to‘qimachilik sanoatining eksport qiymati (million AQSH dollari)	O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatining eksport qiymati (million AQSH dollari)
2025	40471,45	2912,45
2026	42943,14	3065,10
2027	43374,11	3210,85
2028	45210,33	3387,75
2029	46877,89	3580,10
2030	48632,50	3791,25

Bangladeshning to‘qimachilik eksporti o‘rnatilgan eksport infratuzilmasi, mehnat unumdorligining doimiy yaxshilanishi va barqaror to‘qimachilik sanoatining kengayishi hisobiga barqaror o‘shishni ta’minlashi kutilmoqda. Tayyor kiyimlar (RMG) sektori, xususan, to‘quv va trikotaj mahsulotlari eksportning asosiy omili bo‘lib qoladi.

O‘zbekistonda to‘qimachilik klasterlarini modernizatsiya qilish, qo‘shimcha qiymatni oshirish va savdo kelishuvlari orqali bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish davom yetar yekan, eksportning o‘rtacha o‘shishi kutilmoqda. Biroq, barqarorlik sertifikatlari va bozorga kirish bilan bog‘liq muammolar doimiy ye’tiborni talab qiladi.

Import prognozi va tendensiyalari.

Ikkala davlat ham turli darajada xom ashyo va oraliq to‘qimachilik mahsulotlari importiga tayanadi. Bangladesh katta hajmdagi paxta va sintetik tolalarni import qiladi, O‘zbekiston ichki sanoatni rivojlantirish bilan bir qatorda, ilg‘or texnologiyalar va xom ashyolarni import qilish orqali ishlab chiqarish quvvatini samarali qo‘llab-quvvatlamoda.

import (million AQSH dollari):

- Bangladesh: 2024-yildagi taxminan 6 milliard AQSH dollardan 2030-yilga kelib 7,5 milliard AQSH dollargacha oshishi kutilmoqda.
- O‘zbekiston: 2024-yildagi 1,2 milliard AQSH dollardan 2030-yilga kelib taxminan 1,8 milliard AQSH dollarga ko‘tarilishi kutilmoqda.

Ushbu importlar ishlab chiqarish quvvatini saqlash va jahon sifat standartlariga javob berish uchun zarurdir.

Eksport-import balansi

- Bangladesh to‘qimachilik sanoatida mustahkam eksport profisitini saqlab turishi kutilmoqda, bunda eksport importdan katta farq bilan o‘zib ketadi.

¹ Muallif ishlanmasi

• O‘zbekistonning to‘qimachilik sektorida savdo farqi qisqaradi, chunki mahalliy qayta ishlashni qo‘llab-quvvatlash maqsadida import hajmi oshadi, biroq eksport tezroq o‘shishi kutilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bangladesh va O‘zbekiston to‘qimachilik tarmoqlari rivojlanishning turli bosqichlarida va alohida strategik yo‘nalishlarga yega bo‘lsa-da, istiqbolli o‘shish yo‘llarini ko‘rsatdi. Bangladesh tayyor kiyim eksporti bo‘yicha jahon yetakchisi bo‘lib, o‘zining katta ishchi kuchi, kuchli davlat qo‘llab-quvvatlashi, keng qamrovli eksport xizmatlari hamda Yevropa Ittifoqi va AQSH kabi yirik xalqaro bozorlarga kirib borish imkonini bergan barqarorlik amaliyotiga sodiqligidan foydalanadi. O‘zbekiston an’anaviy paxta xomashyosini eksport qiluvchi bo‘lsa-da, to‘qimachilik sanoatini qo‘shimcha qiymatli ishlab chiqarishga faol aylantirmoqda, zamonaviy infratuzilma, to‘qimachilik klasterlari va eksportni diversifikatsiya qilish strategiyalariga sarmoya kiritmoqda.

Har ikki davlat ham qiyinchiliklarga duch kelmoqda: Bangladesh mehnat bozoridagi o‘zgarishlar va global raqobatga javoban sektorning barqarorligini mustahkamlovchi choralarni kuchaytirmoqda, O‘zbekiston zamonaviy texnologiyalar joriy etish, ishchi kuchi salohiyatini oshirish va xalqaro standartlarga moslashish yo‘lida faol islohotlarni davom ettirmoqda.

Prognozli tahlillar 2030-yilgacha har ikki davlat uchun barqaror o‘shishni ko‘rsatadi, Bangladeshning to‘qimachilik eksporti o‘z ustunligini saqlab qolishi kutilmoqda va O‘zbekiston asta-sekin qo‘shimcha qiymatga yega to‘qimachilik bozoridagi o‘z izini kengaytirmoqda. Strategik siyosatni qo‘llab-quvvatlash, eksport xizmatlarini yaxshilash va yashil to‘qimachilik va mehnat standartlariga maqsadli investisiyalar doimiy muvaffaqiyat uchun hal qiluvchi ahamiyatga yega bo‘ladi.

Ushbu qiyosiy tadqiqot rivojlanayotgan to‘qimachilik iqtisodiyoti uchun muhim saboqlarni yoritib beradi, 21-asrda raqobatbardosh to‘qimachilik eksportini rivojlantirish uchun hukumat imtiyozlari, barqaror amaliyotlar va jahon bozorini moslashtirish muhimligini ta’kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. UNCTAD. (2023). Jahon investisiya hisoboti 2023: Rivojlanayotgan mamlakatlarda to‘qimachilik va tikuvchilik sanoati. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Taraqqiyot Konferensiyasi.

2. Bangladesh tikuvchilik ishlab chiqaruvchilari va eksportchilari uyushmasi (BGMEA). (2024). Yillik hisobot 2024 . www.bgmea.com dan olindi .

3. Jahon banki. (2023). To‘qimachilik va tikuvchilik sanoati: Bangladesh va O‘zbekiston. Jahon banki guruhi.

4. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatini rivojlantirish strategiyasi (2022-2026). (2023). O‘zbekiston hukumati . shshsh.uztekstil.com dan olindi .

5. Jahon savdo tashkiloti (JST). (2023). Global qiymat zanjirlari va savdo: joriy tendensiyalar va muammolarga umumiy nuqtai. JST nashrlari.

6. Heckscher, Ye. va Ohlin, B. (1933).Mintaqalararo va xalqaro savdo . Garvard universiteti matbuoti.
7. USDA xorijiy qishloq xo'jaligi xizmati. (2024).Paxta va mahsulotlar yangilanishi: Bangladesh . www.fas.usda.gov dan olindi .
8. Iqtisodiyot observatoriyasi. (2024).Bangladesh to'qimachilik sanoati eksport bozorlari . www.yeconomicsobservatory.com dan olindi .
9. AP Neshs. (2024).Bangladeshning to'qimachilik sektoridagi mehnat muammolari . www.apneshs.com dan olindi .
10. Vikipediya. (2024).Bangladesh to'qimachilik sanoatida barqarorlik . www.shikipedia.org dan olindi .
11. USDA xorijiy qishloq xo'jaligi xizmati. (2024). O'zbekistonda paxta yetishtirish.
12. O'zbekiston investisiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2024). To'qimachilik sanoati ishlab chiqarish ma'lumotlari.
13. Fibre2Fashion. (2024). O'zbekiston to'qimachilik sektori hisoboti.
14. Uzbek Daily. (2024). An'anaviy hunarmandchilik va kiyim-kechak.
15. To'qimachilik ko'rgazmasi. (2024). O'zbekiston to'qimachilik eksporti.
16. IntelliNeshs. (2024). O'zbekiston eksport bozorlari.
17. Yevropa savdo komissiyasi. (2024). Bozorga kirish hisoboti.
18. Yeconomic Times. (2024). O'zbekiston to'qimachilik sanoatida bandlikning o'sishi.
19. O'zbekiston Moliya vazirligi. (2024). To'qimachilik sektoriga investisiyalar.
20. JST. (2024). O'zbekiston to'qimachilik eksporti muammolari.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, noyabr, 11-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlararo standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**